

УДК 339.92:316.334.55/.56-054.2"364"

Павліха Наталія,
д.е.н., професор,
професор кафедри міжнародних економічних відносин
та управління проєктами,
очільниця Лабораторії проєктів та ініціатив,
Волинський національний університет імені Лесі Українки,
м. Луцьк, Україна
nataliia.pavlikha@gmail.com

ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ НА ЗАСАДАХ РІЗНОМАНІТТЯ ТА ІНКЛЮЗИВНОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ В УКРАЇНІ

Процес інтеграції українських мігрантів у суспільство зарубіжних країн, що пов'язаний з повномасштабною війною в Україні, яка розпочалася 24 лютого 2022 року та триває досі, не є однобічним. З одного боку, українці взаємодіють із приймаючим суспільством та здійснюють вплив на нього. З іншого, інтеграційна політика та соціально-економічне середовище приймаючої країни є важливим фактором, що впливає на процес інтеграції.

З моменту прибуття мігрантів з України в приймаючу країну розпочалися адаптація та влаштування українців у нових для них умовах. Цей процес містить правові, організаційні, соціально-культурні, психологічні аспекти та характеризується ступенем прийняття біженців у суспільство країни, що приймає біженців.

Російська агресія та повномасштабна війна в Україні змінили життя всіх українців. Чимало людей були змушені змінити місце проживання та роботу, покинути домівку, рідне місто, країну і стати переміщеною особою. Біженці від війни в Україні складно адаптуються до нових умов. У більшості спостерігається втрата когнітивних навичок – погіршилась пам'ять та увага. Є великі проблеми з відновлюваністю ресурсів. Внаслідок цього – тотальна

виснаженість і постійна втома. Діти з України мають складнощі у спілкуванні, емоційні гойдалки та підвищений рівень тривоги.

Повномасштабна війна в Україні змінила портрет українця, який виїхав за кордон на тимчасове місце проживання та роботи. Переважна частка біженців з України – жінки. Близько 2/3 з них виїхали з України через наявність неповнолітніх дітей. Більшість із них не знають мови країни, куди приїхали, не мають тут коріння чи близьких родичів і ніколи не працювали в країні перебування. Однак біженці від війни в Україні мають дуже високий рівень освіти.

Процес адаптації українців до життя в приймаючій країні проходить поступово, адже формується на фоні стику культур, зміни ідентичності. Перебуваючи у стані турбулентності, біженці з України усвідомлюють потребу у зміні стереотипів свідомості й поведінки – відповідно до умов нового середовища, регуляції й організації життя у приймаючій країні. Незмінними лишаються норми та цінності українців. Процеси акультуризації є початковими (первинними), адже засвоєння цінностей культури латишів в результаті культурних контактів українських мігрантів з мешканцями приймаючої країни, є відносно повільними.

Адаптація біженців з України до нових умов життя в країнах зарубіжжя, є тривалим процесом. Він викликає неоднозначну реакцію в людей на ситуацію, що склалася в їхньому житті. Це особливо стосується тих біженців, які позбавлені домівки у зв'язку із окупацією Росією їх рідного міста або селища.

Якщо ми прагнемо бачити наше суспільство більш справедливим, якщо ми прагнемо до того, щоби кожна людина могла повноцінно реалізувати свій особистий потенціал, необхідно виявити, що наразі не дозволяє це зробити, які є стримуючі фактори, що перешкоджає. Власне проведене нами антропологічне дослідження застосоване як до минулого біженців від війни з України, так і до сьогодення їх життя в країнах зарубіжжя з причини вимушеної міграції. Це дозволило виявити проблеми, з якими зіткнулися біженці з України.

Під час проведення польових робіт у цьому дослідженні (травень 2023 р.) процеси інтеграції та життя українців в приймаючій країні

нами розглядаються з позицій різноманіття та інклюзивності. Різноманіття означає представленість різних проявів людської ідентичності українських мігрантів в суспільстві приймаючої країни. Інклюзивність стосується того, як біженці від війни в Україні приймаються та почуваються в суспільстві країни зарубіжжя. Інклюзивність досліджувалася нами через їх поведінку та соціально-економічне середовище, наскільки вони дозволяють українцям ефективно взаємодіяти, бути прийнятими у суспільство приймаючої країни, відчувати приналежність та зростати.

За результатами польових досліджень ми виявили різні види адаптації біженців з України – *соціальну, економічну, психологічну* тощо.

Процес адаптації мігрантів з України пов'язаний з повномасштабною війною в Україні, у всіх респондентів проходить переважно однаково. Він залежить:

- від характеру соціального середовища в приймаючій країні, яке є відносно сприятливим, що полегшує комунікацію біженців у їх посякденному житті (*соціальна адаптація*);
- економічними чинниками, несприятливими для життя біженців з України у зв'язку із їх працевлаштуванням на складних і низькооплачуваних роботах (з причини незнання іноземної мови), та високим ступенем оподаткування доходів (*економічна адаптація*);
- психологічних чинників, що пов'язано з новими умовами життя та несприятливими умовами для більшості неповнолітніх дітей, адже вони живуть ізольовано від живого спілкування з місцевими дітьми, продовжуючи дистанційно навчатися в українських закладах освіти на території України (*психологічна адаптація*).

Яким би не був складним переїзд українських мігрантів в зарубіжну країну, пов'язаний із повномасштабною війною в Україні, вони позитивно налаштовані на зміни і пробують наступні способи для пристосування:

- вивчають мову, знайомляться зі звичаями приймаючої країни;
- дізнаваються про її культуру і традиції, щоб значно поліпшити комунікацію з місцевими жителями;
- запам'ятовують незнайомі слова, освоюють нові географічні місця приймаючої країни;
- знаходять шляхи спілкування із сім'єю та друзями через різні види зв'язку, щоб не почуватись самотніми;
- підтримують стосунки на відстані з рідними людьми;
- визначають для себе цілі, які мотивуватимуть робити щось більше;
- шукають роботу та можливості для волонтерства чи стажування;
- намагаються кожен день робити маленькі кроки для того, щоб «не загрузнути» в депресивному стані;
- є відкритим до спілкування, діляться власним досвідом життя у приймаючій країні;
- налагоджують нові контакти та знайомства.

Близько 40 відсотків опитаних біженців з України внаслідок повномасштабної війни в Україні намагаються змінити свідомість з пошукувача тимчасового притулку та організувати тривале життя у приймаючій країні. Відбувається звикання до нової дійсності. Біженці від війни в Україні шукають конструктивні методи для адаптації. Пристосування мігрантів з України до культурного й соціального середовища приймаючої країни поступово викликає у них відчуття впевненості й оптимізму.

Список використаних джерел:

1. Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O., Kovshun N. E., Kotsan L. M. Conceptual Transformation Principles Of The Income Regulation System In Ukraine. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. Вип. 2 (25). 2018. С. 317-324.
2. Pavlikha N. V., Tsymbaliuk I. O., Kotsan L. M. Modeling The Optimal Size Of The Minimum Wage In Ukraine. *Економічний часопис Східноєвропейського*

національного університету імені Лесі Українки: журнал. Луцьк : Вежа-Друк, 2018. № 2 (14). С. 26-35.

3. Цимбалюк І. О. Інформаційна безпека підприємства: сучасні реалії та загрози / І. О. Цимбалюк / *Теорія та практика менеджменту безпеки: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (18 травня 2017 р.)* / Відп. ред. проф. Л. М. Черчик. – Луцьк, 2017. – С. 118-119.

4. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Уніга О. В. Розвиток та регулювання ринку праці прикордонного регіону: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2018. 220 с.

5. Tsybaliuk I., Pavlikha N., Zelinska O., Ventsuryk A., Radko A. Assessing the level of competitiveness of the insurance sector during economic crises: *The example of Ukraine. Insurance Markets and Companies*, 12(1), 72-82.

6. Павліха Н. В., Степанюк Н.А., Становлення освітньої міграції в умовах глобалізації Глобальні та національні проблеми економіки. *Збірник Миколаївського національного університету імені В.О. Сухомлинського*. Випуск 16. 2017. С. 219-223.

7. Павліха Н. В., Сищук А.А., Тетерук О. The Mechanism of International Economic Sanctions Influence on the National Economy *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. 2017. № 2 (10). С. 18-24.

8. Павліха Н. В., Цимбалюк І. О., Уніга О. В., Коцан Л. М., Савчук А. Ю. Економіка добробуту: регулювання доходів населення та розвиток ринку праці [Текст] : монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 212 с.

9. Долиняк Ю. О., Павліха Н. В., Цимбалюк І. О. Ринок освітніх послуг в умовах європейської інтеграції: ретроспективний аналіз і напрями розвитку [Текст]: монографія. Луцьк : Вежа-Друк, 2022. 232с.

10. Павліха Н.В., Цимбалюк І.О., Хомюк Н.Л., Войчук М. В., Савчук А. Ю., Коломечюк В. В., Цимбалюк С.М. Безпека сталого розвитку регіонів та територіальних громад України на засадах інклюзивного зростання: монографія. Луцьк : Вежа-Друк. 2022. 514 с.